

XALQARO DIPLOMATIYADA RASMIY TARTIB VA MUOMALA
MADANIYATINING O'ZARO TA'SIRI

Nematova Muslima Madaminjon qiz

Andijon davlat chet tillari instituti

gid hamrohligi va tarjimashunoslik yo`nalishi 3-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Turaxon Abduraxmanov Saydullayevich

(ORCID ID: 0009-0004-0439-4868)

Annotatsiya : Ushbu maqolada diplomatik protokol va diplomatik etiket tushunchalari, ularning tarixiy shakllanishi va xalqaro diplomatik munosabatlardagi o'rni tahlil qilinadi. Diplomantik protokol rasmiy tadbirlar va marosimlarni tartibga soluvchi qoidalar tizimi sifatida qaraladi. Diplomantik etiket esa diplomatlar o'rtasidagi muomala madaniyati, xushmuomalalik va hurmat tamoyillariga asoslangan xulq-atvor me'yorlarini o'z ichiga oladi. Maqolada ushbu ikki tushunchaning o'zaro bog'liqligi va zamonaviy diplomatiyada tutgan o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: diplomatiya, diplomatik protokol, diplomatik etiket, xalqaro munosabatlar, diplomatik marosimlar, diplomatik madaniyat.

Annotation: This article analyzes the concepts of diplomatic protocol and diplomatic etiquette, their historical development, and their role in international diplomatic relations. Diplomatic protocol is considered as a system of rules regulating official ceremonies and procedures between states. Diplomatic etiquette refers to the norms of polite behavior, courtesy, and communication culture among diplomats. The article highlights the interrelation of these two concepts and their significance in modern diplomacy.

Keywords: diplomacy, diplomatic protocol, diplomatic etiquette, international relations, diplomatic ceremonies, diplomatic culture.

Аннотация: В данной статье рассматриваются понятия дипломатического протокола и дипломатического этикета, их историческое формирование и роль в международных дипломатических отношениях. Дипломатический протокол представляет собой систему правил, регулирующих официальные церемонии и процедуры между государствами. Дипломатический этикет включает нормы поведения, вежливости и культуры общения дипломатов. В статье также анализируется взаимосвязь этих понятий и их значение в современной дипломатии.

Ключевые слова: дипломатия, дипломатический протокол, дипломатический этикет, международные отношения, дипломатические церемонии, дипломатическая культура.

Zamonaviy xalqaro munosabatlar tizimida davlatlar o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalar tobora rivojlanib bormoqda. Bunday sharoitda davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni samarali tashkil etish uchun diplomatiya muhim vosita hisoblanadi. Diplomatiya davlatlar o'rtasidagi rasmiy munosabatlarni yuritish, muzokaralar olib borish hamda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish jarayonini anglatadi. Diplomatik faoliyat jarayonida turli rasmiy uchrashuvlar, muzokaralar va xalqaro tadbirlar o'tkaziladi. Ushbu jarayonlarning samarali va tartibli o'tishi esa ma'lum qoidalar tizimiga amal qilinishini talab qiladi.

Diplomatik faoliyatda muhim o'rin tutuvchi tushunchalardan biri diplomatik protokol hisoblanadi. Diplomatik protokol davlatlar o'rtasidagi rasmiy marosimlar va tadbirlarni tashkil etish tartibini belgilovchi qoidalar tizimi sifatida talqin qilinadi. Shu bilan birga Diplomatic Etiquette diplomatlarning o'zaro muloqotida amal qilinadigan xushmuomalalik va muomala madaniyati qoidalarini ifodalaydi.

DIPLOMATIK PROTOKOL TUSHUNCHASI VA UNING MAZMUNI

Xalqaro siyosatda protokol diplomatiya va davlat ishlarida amal qilinadigan odob-axloq qoidalari majmuasi sifatida qaraladi. Protokol davlatlar o'rtasidagi rasmiy uchrashuvlar, marosimlar va diplomatik tadbirlarning tartibini belgilaydi.

Diplomatik xizmat va davlat boshqaruvi sohalarida protokol qoidalari ko'pincha yozilmagan an'anaviy me'yorlar sifatida ham mavjud bo'lishi mumkin.

Protokol qoidalari davlat rahbarlariga hurmat ko'rsatish, diplomatik vakillarni rasmiy tadbirlarda joylashtirish, delegatsiya a'zolarining maqomiga qarab tartibni belgilash kabi masalalarni qamrab oladi. Bu qoidalar davlatlar o'rtasidagi rasmiy aloqalarda hurmat va tenglik tamoyillarini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, protokol xalqaro xushmuomalalik tizimi sifatida ham qaraladi.

Xalqaro munosabatlar kontekstida protokol atamasi ikki xil ma'noda qo'llaniladi. Huquqiy ma'noda protokol mavjud xalqaro shartnomani to'ldiruvchi yoki o'zgartiruvchi qo'shimcha xalqaro kelishuv sifatida tushuniladi. Diplomatik ma'noda esa u davlatlar o'rtasidagi munosabatlarga tegishli qoidalar, marosimlar, konvensiyalar va rasmiy tartiblar majmuasi hisoblanadi.

PROTOKOL TUSHUNCHASINING KELIB CHIQISHI

Protokol atamasi fransuz va o'rta asr lotin tillari orqali qadimgi yunon tilidagi "protokollon" so'zidan kelib chiqqan. Ushbu so'z papirus o'raining birinchi varog'i degan ma'noni anglatgan. Qadimgi davrlarda muhim hujjatlarning old qismiga qo'shimcha varoq yopishtirilgan va bu hujjatning haqiqiylikni tasdiqlovchi element sifatida xizmat qilgan.

Dastlab protokol atamasi davlatlar o'rtasidagi rasmiy yozishmalarda qo'llanilgan turli muloqot shakllarini ifodalagan. Keyinchalik esa bu tushuncha kengayib, xalqaro munosabatlarning turli jihatlarini qamrab oladigan diplomatik qoidalar tizimini anglatadigan tushunchaga aylangan.

DIPLOMATIK PROTOKOLNING VAZIFALARI

Diplomatik protokolning asosiy vazifalaridan biri diplomatik uchrashuvlar va tadbirlarning tartibli o'tishini ta'minlashdir. Protokol qoidalari tadbirlarning aniq reja asosida o'tishini ta'minlab, ishtirokchilarga uchrashuv mazmuniga e'tibor qaratish imkonini beradi. Shu sababli protokol diplomatik muloqotni samarali tashkil etuvchi muhim vosita hisoblanadi.

Protokol shuningdek davlatlar o'rtasidagi ierarxik munosabatlarni ham aks ettiradi. Diplomatik tadbirlarda ishtirokchilarning maqomi, vakolat darajasi va diplomatik martabasiga qarab ularning joylashuvi va nutq so'zlash tartibi belgilanadi. Bu esa diplomatik tadbirlarning tartibli va muvozanatli o'tishini ta'minlaydi.

DIPLOMATIK ETIKETNING O'RNI

Diplomatik etiket diplomatik muloqot madaniyatining muhim qismi hisoblanadi. Diplomatik etiket diplomatlarning o'zaro muloqotida amal qilinadigan xulq-atvor qoidalarini o'z ichiga oladi. Xushmuomalalik, hurmat, diplomatik til va ehtiyotkorlik diplomatik etiketning asosiy elementlari hisoblanadi.

Diplomatik etiket diplomatlarning professional madaniyatini namoyon etuvchi muhim omil hisoblanadi. Diplomatik muzokaralar jarayonida noto'g'ri so'z yoki noo'rin xatti-harakat siyosiy tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Shu sababli diplomatik etiket qoidalariga amal qilish diplomatik munosabatlarning samarali rivojlanishida muhim rol o'ynaydi.

DIPLOMATIK PROTOKOLNING RAMZIY AHAMIYATI

Diplomatik protokol nafaqat tashkiliy, balki ramziy ahamiyatga ham ega. Davlat marosimlari, rasmiy uchrashuvlar va diplomatik tadbirlar orqali davlatlarning siyosiy qadriyatlari va an'analari namoyon etiladi. Masalan, ayrim mamlakatlarda parlament yilining rasmiy ochilish marosimi yoki davlat rahbarining tantanali nutqi mamlakatning siyosiy tizimi va demokratik qadriyatlarini ifodalovchi muhim ramziy tadbir hisoblanadi.

Bunday marosimlar jamiyat qadriyatlariga ma'no bag'ishlaydi va davlat hokimiyatining nufuzini namoyon etadi. Shu sababli diplomatik protokol davlatlarning siyosiy madaniyati va ramziy tizimini ifodalovchi muhim element sifatida qaraladi.

DIPLOMATIK PROTOKOLNING ZAMONAVIY DIPLOMATIYADAGI AHAMIYATI

Bugungi globallashuv jarayonida diplomatik protokol va diplomatik etiketning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Davlatlar o'rtasidagi siyosiy, iqtisodiy va madaniy aloqalar kengayib borayotgan bir sharoitda diplomatik uchrashuvlar va muzokaralarni samarali tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu jarayonda diplomatik protokol rasmiy tadbirlar, davlat tashriflari va xalqaro uchrashuvlarning tartibli o'tishini ta'minlovchi muhim mexanizm hisoblanadi.

Zamonaviy diplomatiyada davlat rahbarlarining rasmiy tashriflari, xalqaro sammitlar, konferensiyalar va boshqa diplomatik tadbirlar yuqori darajadagi tashkiliy tayyorgarlikni talab qiladi. Diplomatik protokol qoidalariga amal qilinishi bunday tadbirlarning muammosiz o'tishini ta'minlaydi. Shu bilan birga diplomatik etiket diplomatlar o'rtasidagi muloqot madaniyatining muhim qismi sifatida xizmat qiladi va ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

Shuningdek diplomatik protokol davlatlarning xalqaro maydondagi nufuzini aks ettiradi. Rasmiy marosimlar, davlat tashriflari va xalqaro tadbirlarning yuqori darajada tashkil etilishi davlatning siyosiy madaniyati va diplomatik tajribasini namoyon etadi. Shu sababli diplomatik protokol va etiket zamonaviy diplomatiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, diplomatik protokol va diplomatik etiket xalqaro diplomatiyada muhim o'rin tutuvchi tushunchalar hisoblanadi. Diplomatik protokol rasmiy tadbirlarni tartibga soluvchi qoidalar tizimi bo'lsa, diplomatik

etiket diplomatlarning muloqot madaniyatini belgilaydi. Ushbu ikki tushunchaning uyg'unligi davlatlar o'rtasidagi diplomatik munosabatlarning samarali va barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu sababli diplomatik protokol va etiket zamonaviy diplomatiyada nafaqat tashkiliy, balki madaniy, siyosiy va ramziy ahamiyatga ega bo'lgan muhim institut sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Wikipedia. Diplomatic protocol.
https://en.wikipedia.org/wiki/Diplomatic_protocol
- 2.Wikipedia. Diplomatic etiquette. <https://en.wikipedia.org/wiki/Etiquette>
- 3.Wikipedia. Diplomacy. <https://en.wikipedia.org/wiki/Diplomacy>
- 4.2015 Berridge G.R. Diplomacy: Theory and Practice. London: Palgrave Macmillan,.
- 5.Satow E. Guide to Diplomatic Practice. Oxford University Press, 2011.
- 6.Karimov I.A. Maqsadimiz – tinchlik, barqarorlik va hamkorlik. Toshkent: O'zbekiston, 1995.
- 7.Abduraxmanov, T. S. & Andijon davlat chet tillari instituti. (2025). Maishiy Diskursning Yoshga Doir Tasnifi [Ilmiy Metodik Jurnal]. Journal Of Iqro, Object]. <https://www.wordlyknowledge.uz> (Original Work Published 2025)
- 8.Abduraxmanov, T. S. (2025). O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA 41-SON ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI 20.06.2025 O'ZBEK VA INGLIZ TILARIDA KO'CHIRMA VA O'ZLASHTIRMA NUTQNING TAHLILI VA LINGVA-DIDAKTIK MASALLARI [Journal-article].